

Худованд бидонад, ки расулон ваҳйи Ёро ба мардум расонидаанд. Ҳол он ки назди расулон ҳар чизе, ки бошад илми ботинии Аллоҳтаъоло онро ихотакунанда аст. Ҳеҷ чиз барои Худованд махфӣ наместонад, илми Аллоҳтаъоло ҳамаи ашъро адад ба адад фаро гирифтааст. Чун Худованд дорои чунин сифоти хос аст, пас чӣ гуна он чи ки назди расулон мегузарад намедонад? Албатта, Аллоҳтаъоло аз ҳама чиз бохабар аст ва ҳол он ки ҳар чи расулонаш бигӯянд аз Ё таъоло бигӯянд. Бинобар ин фиристодаҳои Худо дар рисолати хеш ифроту тафрит намекунанд. Пас, бояд, ки аз онҳо пайравӣ намуд ба хосса пайғамбари охируззамон ҳазрати Муҳаммади Мустафо (с)-ро, ки шариати ӯ шариати охирин аст.

Бинобар маълумоти аз аҳодис дар хусуси ҷинҳо ҳосил шуда маълум мегардад, ки ҷинҳо вакилҳояшонро 6 маротиба ба назди он ҳазрат (с) фиристодаанд. Поёни сураи “**Ҷин**”. Ва лиллоҳил ҳамд.

Сураи Муззаммил

73-юм сураи Қуръон буда, дар Макка нозил шуда,
аз 20 оят иборат аст.

Сураи мазкур як паҳлӯи ҳаёти бузурги Расули Худо (с)-ро барои хонанда рӯшан месозад. Сура бо нидо ва хитоби Аллоҳтаъоло ба сӯи Пайғамбари охируззамон ҳазрати Муҳаммад (с) ибтидо шуда, фармон медиҳад, ки барои қабули ваҳйи илоҳӣ бо қиёми лайл (намози таҳачҷуд) омодагӣ бигирад. Ҳамчунин ба ӯ (с) гуфта мешавад, ки дар интиҳоби миқдори қиёми лайл ихтиёр дорад. Баъдан ишора мегардад, ки ба сӯи ӯ (с) каломи вазнин ва вазифаи душвор вобаста карда мешавад. Инчунин ба расули Худо (с) гуфта мешавад, ки дар ҷамиъи корҳо ба Худои ягона таваккал кунад. Ҳамчунин дар ин сура зикри он меравад, ки Расулulloҳ (с) дар роҳе, ки пеши ӯ гузошта мешавад ба саҳтиҳо рӯ ба рӯ меояд, бинобар ин сабру таҳаммулро аз даст надихад. Баъдан сухан дар бораи дурӯғпиндорандагон ва азобу иқоби онҳо дар охират меравад. Дигар масоилро хонандаи мухлис иншооллоҳ дар рафти шарҳи оёти ин сура хоҳӣ донист.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмиллаҳи-р-Раҳмани-р-Раҳим

*Оғоз мекунам ба номи Худованде ки беандоза меҳрубону
бениҳоят бораҳм аст.*

يَا أَيُّهَا الْمَزْمِلُ

Йӓ айюҳа-л-муззаммил. 1.

1. Эй (марди) чома дар худ печида!

Ин хитоби Худованд аст ба сӯйи ҳазрати Муҳаммад (с), ки худро дар чомае печонида, дар гӯшаи хонаи худ якпахлӯ зада буд. Вақто аввалин бор ҳазрати Ҷабраил (а) ба расули Худо (с) ваҳйи илоҳиро овард. Ў (с) дар ғори Ҳиро буд ва Ў ба сӯйи завҷаи хеш ҳазрати Ҳадиҷа баргашт ва аз тарс ба худ меларзиду дил дар синааш ба шиддат метапид. Ба ҳамсараш гуфт: "заммилунӣ", "заммилунӣ".-"печонед маро, ки ман бар нафси худ хавф бурда истодаам". Он Ҳазрат (с) тарсиданд ва гӯё барои худ роҳатро ихтиёр кардаанд. Аз ин рӯ ба ў (с) бо ибораи "эй марди дар чома печида" муроҷиат шудааст. Дар ин асно ҳазрати Ҷабраъил (а) ояи зеринро ба он Ҳазрат (с) бо хитоб гуфт:

قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا

Қуми-л-лайла иллā қалилā. 2.

2. Қиёми лайл кун, магар андаке.

Яъне, эй расули Худо (с) аз чома берун биё ва қиёми лайл (шаб) кун то барои қабули ваҳйи бузурги илоҳӣ омода шавӣ. Вақти хоб гузашт, айёми корҳои бузург расид, мардумро ба роҳи худо таблиғ кун ва дидаҳои онҳоро ба сӯйи дини нав бикушо.

نُصِّفَهُ أَوْ أَنْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا

Нисфаҳӯ ав-инқус минҳу қалилā. 3.

3. Қиёми нисфи шаб- (ро) кун ё аз ў андаке кам кун!

Яъне эй Муҳаммад (с) нисфи шаб бедор бошу ибодат кун ва нисфи дигарашро хоб рав ё ин ки аз нисфи камтарашро ба ибодат машғул бошу бештари шабро хоб кун.

أُورِدَ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلاً ﴿٤﴾

Ав зид ъалайҳи ва раттили-л-Қур-āна тартилā. 4.
4. Ё андаке бар нисф зиёд кун ва Қуръонро бо тартил тиловат кун (ва омода бош).

...Эй Муҳаммад (с) ё бештари шабро ба ибодати Худои худ машғул бошу Қуръонро бо тартил тиловат кун. Яъне калима ба калима, талаффузи дурусти ҳарфҳо риояи аломатҳои китоби ва ғайраро тартил гӯянд. Ҳукми ин ояро ҳукми ояи охири ҳамин сура, ки "фақрау мо таяссара минҳу" аст мансух (аз амал манъ) намудааст. Ҳоло барои мо байни насх ва воҷиб суннат боқӣ мондааст. Худованд барои муъминҳо бо нозил намудани ояти 20-ӯм лутф намуда, барои онҳо сабуки муқаррар намуд. (Ниг. ба ояи 20-уми ҳамин сура).

إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا ﴿٥﴾

Иннā санулқӣ ъалайқа қавлан̄ сaқилā. 5.
5. Зуд аст, ки Мо бар ту албатта, сухани душворро нозил хоҳем кард.

Яъне эй Расулаллоҳ (с), зуд аст ки мо ба сӯйи ту ваҳйи (Қуръон)-ро мефириستم ва ин Қуръон каломи сабук нест. Дар он масъалаҳои муҳим баён ёфта ва он маънои бузургро дар бар гирифтааст. Душвориву вазнинии ин сухан дар он аст, ки сифоти Худованд, ҳайбати рӯзи қиёмат, даҳшати азоби Дӯзах, ҳисоби китобу подошу ҷазо ва ғайраро дар худ фаро гирифтааст. Қуръон ба назар сабук аст, вале дар тарозуи ақл баркашида шавад бисёр гарон аст. Чунки Аллоҳтаъоло онро сақил гуфтааст маълумоте, ки дар Қуръон аст, кӯҳҳо бардошта наметавонанд ва вазифаи душвореро, ки расули Худо (с) ба уҳда дорад, Замин бардошта натавонад. Аз саҳобагони киром ривоят шудааст, ки дар ҳолати қабули ваҳйи илоҳӣ дар ҳавои хунук ҳам ҳазрати Расулulloҳ (с)-ро арақ пахш мекард, нафаскашияш дигар мегашт, ҳатто агар бар болои уштуре мебуд уштур аз рафтан боз мемонд.

إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْأً وَأَقْوَمُ قِيلًا ﴿٦﴾

Инна нāшиата-л-лайли ҳия ашадду ват-ав ва ақваму қилā. 6.

6. Ба ростӣ, ибодати шабона дар мувофиқ будани забон бо дил зиёдатар ва талаффузи он дурусттар аст.

Маълум аст, ки бо даромадани шаб оромӣ ҳукфармо мегардад. Ғаму ташвиши рӯзгор як сӯ мемонад. Дар ин ҳангом баҳрабардорӣ аз ибодат бештар даст медиҳад. Забону дил дар ин ҳолат зиёдтар бо ҳам мувофиқ меоянд. Тиловати Қуръон бо тартилу таҷвид бештар муяссар мегардад ва хондашуда дар дил афзунтар ҷойгир мешавад.

إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا ﴿٦﴾

Инна лака фи-н-наҳари сабҳан тавайлā. 7.

7. Ҳаройина, туро дар рӯз шугли бисёр аст.

Чун машғулият дар рӯз зиёд мегардад, ба Ҳабибаш (с) фармуд, ки ибодатро ба шаб бисёртар созад.

وَاذْكُرْ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا ﴿٧﴾

Вазкур-исма Раббика ва табаттал илайҳи табтйлā. 8.

8. Ва номи Парвардигори худро ёд кун ва аз ҳама бибур ва ба Ё бипайванд.

Эй Муҳаммад (с) чун ба ибодат қиём мекунӣ, хоҳ шаб бошад, ё рӯз бо тамоми ҳастият ба зикри номи Парвардигори худ машғул шав. Ёди худро аз халқ бибур, ҳушу гушу ақлу фикру зикри худро танҳо ба сӯи Худои худ равона соз. Ба ҳангоми даъвати халқ ба сӯи Худо, аз касе умеди нанамо, балки танҳо ба Худоят таваккал кун. Зеро онҳо ҳама ба Худо муҳтоҷанд ва Худо аз ҳамаи онҳо бениёз аст. Зеро Ё таъоло...

رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا ﴿٨﴾

Раббу-л-машриқи ва-л-мағриби лā илāҳа иллā Ҳува фа-т-тахизҳу вакилā. 9.

9. Парвардигори машрику мағриб аст, нест Худое (лоики ибодат) ба ҷуз Ё, пас, Ёро вакилу корсози худ гир!

Аллоҳ ҷалла ҷалолуҳу соҳиби Машрику Мағриб ва тамоми заминро осмонҳост. Ҷуз Ё дигар Худое, нест. Ё таъоло Худоест бар ҳама кор қодиру тавоно. Дар ҳама кор танҳо ба Ё таваккал кун, зеро Вай корсозу чорасози тамоми махлуқот аст.

وَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا ﴿١٠﴾

Васбир ʔалā mā яқулӯна ваҳҷурҳум ҳаҷран ҷамилā. 10.

10. Ва бар он чӣ (куффор) мегӯянд, сабр кун ва (аз онон) бо некӯӣ як сӯ биист.

Ҳангоми даъват карданат беақлон ва дурӯғгӯён туро изову озору алам медиҳанд, аммо ту сабрро пеша кун. Онон туро соҳиру коҳину шоир гӯянд, аммо ту таҳаммулро аз даст мадеҳ ва онҳоро бо дашном аз худ дур масоз. Балки бикӯш бо як нармӣ бо сухани хуш онҳоро насиҳат куну аз онҳо ҷудо шав.

Ин оя пеш аз оёти қитол ба расули Худо (с) нозил шуда буд. Бинобар ин, ҳукми ин оя бо ояти қитол мисли ояти 6-ӯми сураи "Кофирун" мансӯх аст.

وَذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ أُولِيَ النَّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ قَلِيلًا ﴿١١﴾

Ва ʔарнӣ ва-л муказзиби́на ули-н-наъмати ва маҳҳилҳум қалилā. 11.

11. Ва Моро бо дурӯғшуморандагоне, ки соҳибнеъматанд, бигзор ва онҳоро андак муҳлат деҳ.

Касонеро, ки оёти Моро дурӯғ мепиндоранд, ва онҳо бо он неъматҳое, ки дар даст доранд мағрур ҳастанд, ба Ман бигзор. Ба онҳо муҳлат деҳ, зеро умри дунё андак аст. Мерасад рӯзу соате ки аз онҳо интиқом гирифта хоҳад шуд.

Дар ҳақиқат чун расули Худо (с) аз Макка берун баромад мушрикони ба таври оммавӣ ба гуруснагӣ дучор омаданд, баъдтар хосатан сардамдоронашон дар "Ғазои Бадр" кушта шуданд.

Ин буд азобе ки онҳо дар дунё чашиданд, аммо азоберо, ки барои онҳо дар охираш омода карда шудааст, Аллоҳтаъоло дар оятҳои зер чунин баён кардааст.

إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا وَحِمِيمًا ﴿١٢﴾

Инна ладайнā а́нкāла-в ва Ҷаҳимā. 12.

12. Албатта, назди Мо кишангҳои вазнин ва оташи афрӯхта аст—

وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣﴾

Ва таъамайн зā гуссати-в ва ъазāбан алима̇. 13.

13. ва таъоми гулӯгир ва азоби аламнок ҳаст,

Яъне Ӯ таъоло меғӯяд, ки назди мо барои азобу уқубати он бадбахтони ҳақношинос дар рӯзи охират кишанғои гарон ва оташи тасфон омода карда шудааст. Бо ин кишанғо онҳо баста шуда, ба сифати ҳезум ба коми оташи Дӯзах партофта мешаванд. Ҳамчунин онҳоро маълум мешавад, ки даври фароғат ва нӯши ҷон кардани таомҳои болаззати дунё барои онҳо сипарӣ шуда, ин ҷо таомҳои махсус барои онҳо тайёр карда шудааст, ки онҳо "зариъ" ва "заққум" ном доранд. Акнун ин таомҳои қариҳ (нофорам) ва ғализу бадбӯй дар гулӯҳои онҳо дармонда азобашон медиҳанд ва дигар хориҷ намешавад, ки онҳо халос шаванд.

Хулоса, онҳо азобро болои азоб мекашанд.

Мазмуни оятҳои мазкур валлоҳу аълам барои ҳушдору таҳдиди онҳое, ки сухани Худоро дурӯғ пиндоштанд ва барои тасаллии Расули Худ (с) ва ҳамчунин аз он панд гирифтани дигарон нигаронида шуда аст.

Ин ваъдаи Худо кай ва чӣ хел ба вуқӯъ меояд ояи зер ҷавоб меғӯяд.

يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيبًا مَّهِيلًا ﴿١٤﴾

Явма тарҷуфу-л-арзӯ ва-л-чибāлу ва кāнати-л-чибāлу каъиба-м маҳилā. 14.

14. дар рӯзе ки Замину кӯҳҳо бичунбад ва кӯҳҳо монанди тали рег аз ҳам пошидашуда шаванд.

Чун рӯзе, ки кӯҳҳо ва Замин ба сахтӣ дар ларза дароянд, ин кӯҳҳо ба ин устуворию бузургӣ ба мисли теппаи рег гашта аз ҳам бирезанд, баъдан чун пашми кӯфташуда ба сурати гарду чанг, дар ҳаво парвоз кунанд, дар чунин рӯз ваъдаи Аллоҳтаъоло амалӣ гардад, онҳо дигар чи кор карда метавонанд?

إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ

رَسُولًا ﴿١٥﴾

Иннā арсалнā илайкум расула̇н шāҳидан ъалайкум камā арсалнā илā Фиръавна расула̇. 15.

**15. Албатта, Мо ба сӯйи шумо Пайгамбарро гувоҳидиҳанда
барои шумо фиристодаем, ҳамчуноне ки ба сӯйи Фиръавн
пайгамбареро фиристодем.**

Эй аҳли Макка, ба сӯйи шумо Пайғамбар фиристодем, ки ӯ ҳазрати Муҳаммад (с) аст ва ӯ (с) ба ҳама амалҳое, ки шумо аз куфру исён иртикоб мекунед гувоҳ хоҳад буд. Чуноне ки Мӯсо (а)-ро ба сӯйи Фиръавн, фиристода будем. Вай гуфтаҳои фиристодаи моро ба инобат нагирифтут тоғи шуд. Дар натиҷа бо иродаи Аллоҳтаъоло Фиръавн лаъин шуд, ба азоби аламноқ гирифтор гардид.

فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا

**Фа ъасо Фиръавну-р-расула фа ахазнаҳу ахза-в вабилā. 16.
16. Пас, Фиръавн он Расулро осӣ шуд, пас, Мо ӯро ба сахти
гирифтем.**

Яъне чуноне, ки шумо эй ҷамоаи Қурайш рисолати ҳазрати Муҳаммад (с)-ро дурӯғ ҳисобидед, Фиръавн ҳам имон наоварда, рисолати ҳазрати Мӯсо (а)-ро дурӯғ ҳисобиду исёнгар шуд. Пас мо Фиръавнро ба як азоби сахте аз тасаввур берун, яъне ғарқ сохтани ӯ бо ҳамроҳии қавмаш ба дарё гирифтор кардем. Шумо эй қавми Қурайш ғафлат наварзед, ҳушёр бошед, ки ба чунин азоби даҳшатбор гирифтор шуданатон аз имкон берун нест. Мо ба чунин муомила қодирем.

Ин оя танбеҳ ва ҳушдори сахте буд барои қурайшиҳои мушрик.

فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِن كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا

**Фа кайфа таттақуна ин кафартум явма-й яҷъалу-л
вилдāна шибā. 17.**

**17. Пас, агар кофир шавед, чӣ гуна аз рӯзе ки тифлҳоро мӯйсафед
мегардонад, дар паноҳ шавед?**

Эй мардуми Қурайшӣ, агар шумо кофир шавед ва исён кунед бо ин гуноҳҳои азиматон дар рӯзи қиёмат, ки аз ҳайбату даҳшати он ҳатто мӯйи сари тифлакони маъсуму беғуноҳ сафед мешавад, ба кучо паноҳ мебаред ва чӣ хел амон меёбед? Ҳол он ки шумо бо ширк оварданатон, дурӯғ пиндоштани рисолати расули Худо (с) ва дигар ҷурмҳоятон назди Офаридгор осӣ ҳастед! Шумо фикри хому ботили худро, ки меғӯед: - "Чун инсон мурд дигар зиндашавие аз

сари нав барои ӯ нест" - аз сарҳои бемағзи худ дур андозед! Шумо албатта, аз нав боз зинда мешавед, аҳволи қиёматро бо чашми сар мебинед ва ҳеҷ паноҳгоҳе аз азоби Худо барои худ нахоҳед ёфт!

اَلسَّمَاءُ مُنْفَطِرٌ بِهِ ۚ كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا ﴿١٨﴾

А-с-самъа мунфатирум биҳ. Кана ваъдуху мафъулā. 18.

18. Дар он рӯз Осмон шикӯфта гардад ва албатта, ваъдаи Аллоҳ иҷрошуданист.

Аз ҳавлу тарси он рӯз яъне рӯзи қиёмат шумо хоҳед дид, ки осмони қарнҳои қарн устувору побарҷо буда шикӯфта шуда, пора-пора гардидааст. Он гоҳ боварӣ ҳосил хоҳед кард, ки ваъдаи Худованд рост ва иҷрошаванда будааст. Ва ӯ ба ваъдаи додаи ҳеш хилоф намекардааст.

Эй мушрикони ва эй кофарон, вақто ки аз хавфу ҳайбати рӯзи қиёмат ва тарси ӯ таъоло ҳамаи махлуқот, ҳатто осмони беканор ба чунин ҳол гирифта мешавад шумо бовар мекунад ё намекунад барои ҳисобу китоби амалхоятон ҳозир карда мешавед. Дар он рӯз Аллоҳтаъоло барои шумо мувофиқи амалхоятон подош медиҳад.

اِنَّ هٰذِهِ تَذْكِرَةٌ ۖ فَمَنْ شَاءَ اُخَذْ اِلٰى رَبِّهِ ۚ سَبِيْلًا ﴿١٩﴾

Инна ҳазихи таъкираҳ. Фа ман шъаттахаза илā Раббихи сабила. 19.

19. Албатта, ин панд аст, пас, шахсе хоҳад, ба сӯйи Парвардигори худ роҳ дар неш гирад.

Дар ин ояҳои қаримаи тарсдиҳанда ва ҳушёрдиҳанда, ки дар онҳо тарсу, ҳаросу дилқубӣ аз рӯзи қиёмат дида мешавад, барои мардум панду мавъиза ҳаст. Онҳое, ки аз ин ҳақиқат ғофиланд ҳанӯз, ки вақт ҳаст аз роҳи шаётин боз пас гарданд, ба тоъату ибодату ба ҷо овардани фароизу воҷибот машғул шаванд, аз суннати Расулуллоҳ (с) пайравӣ намоянд ва ба сӯйи Парвардигори ягонаи худ роҳ гиранд. Зеро ягона роҳи дуруст роҳи дини Ислом аст.

Аллоҳтаъоло "сураи Музаммил"-ро бо ояи дарози таҳтуззикр ба поён расонидааст ва чунин ривоят низ шудааст, ки аз нозил шудани ояҳои аввал то омадани ояи охир аз байн як сол гузаштааст. Худо аз ҳама донотар аст.

﴿إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلُثِي اللَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ
 وَطَآئِفَةٌ مِّنَ الَّذِينَ مَعَكَ ۚ وَاللَّهُ يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ۚ عَلِمَ أَن لَّنْ
 حُصُوه فَتَابَ عَلَيْكُمْ ۖ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ ۚ عَلِمَ أَن سَيَكُونُ مِنْكُمْ
 مَّرْضَىٰ ۚ وَآخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِن فَضْلِ اللَّهِ
 وَآخَرُونَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ
 وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا ۚ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ مِّنْ
 خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرًا وَأَعْظَمَ أَجْرًا ۚ وَأَسْتَغْفِرُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ
 غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٠﴾

﴿Инна Раббака яъламу аннака тақуму аднā мин
 шулушайи-л-лайли ва нисфаҳу ва шулушаҳу ва тѳифату-м
 мина-л-лазйина маъак. Валлоҳу юқаддиру-л лайла ва-н-
 наҳар. Ёалима ал лаи туҳсуҳу фа табаъалайкум фақрау
 ма таяссара мина-л-Қур-ан. Ёалима ан саякуну минкум-м
 марзо ва аҳаруна яърибуна фи-л арзи ябтағуна мин
 фаълиллаҳи ва аҳаруна юқотилуна фи сабилиллаҳ.
 Фақрау ма таяссара минҳ. Ва ақиму-с-салата ва ату-з-
 заката ва ақризуллоҳа қарзан ҳасанā. Ва ма туқаддиму
 ли анфусикум-м мин хайрин таҷидуҳу ъиндаллоҳи ҳува
 хайра-в ва аъзама аҷро. Вастағфируллоҳ. Инналлоҳа
 Гафуру-р-Раҳим. 20.

20. Албатта, Парвардигори ту медонад, ки ту ва гурӯҳе аз касоне ки ҳамроҳи туанд, низ камтар аз ду сеяки шаб ва нисфи шабро ва сеяки шаб бармехезед. Худованд шаб ва рӯзро андоза мекунад. Худо донист, ки шумо қиёми лайлро иҳота карда наметавонед, пас, бар шумо ба сабуки раҳм кард (тарки қиёми шабро рухсат дод). Пас, бихонед аз Қуръон он чӣ осон бошад! Худо донист, ки аз шумо беморон хоҳанд буд ва дигарон дар Замин сафар мекунанд, аз фазли Худо талаби рӯзӣ менамоянд, ва дигарон дар роҳи Худо набард мекунанд. Пас, бихонед аз Қуръон он чӣ ки осон бошад ва барпо доред намозро ва бидиҳед закотро ва қарз диҳед Худоро қарзи ҳасана (садакаи дар роҳи хайр). Ва он чӣ барои нафсҳои худ аз некиҳо пеш мефиристед, онро назди Худо меёбед, ки он аз рӯйи аҷр беҳтар ва бузургтар аст. Ва аз Худо талаби омӯрзиши кунед, албатта, Худо мағфираткунанда ва раҳмхор аст.

Аллоҳтаъоло ба пайғамбари худ хитоб намуда, дар ин оят фармудааст, ки эй Муҳаммад (с), Парвардигори ту медонад, ки барои намози таҳаҷҷуд ва ибодат камтар аз се ду ҳиссаи шаб ва гоҳ нисфи шабро ва гоҳ аз се як ҳиссаи шабро бо ҳамроҳии асҳобат (саҳобагонат) дар ибодат мегузаронӣ. Ба миқдори мӯҳлати шабу рӯз ва ба ҷузъҳои он ва ба соатҳои он Худованд олим аст. Яъне он миқдоре, ки шумо дар торикии шаб барои талаби ризои ӯ таъоло ибодат мекунед аз илми Аллоҳтаъоло берун нест. Локин Аллоҳтаъоло медонад, ки шумо ин қадар ибодат карданро, яъне на ҳамаи шаб ва на камтар аз се ду ҳиссаи шабро тоқат надоред.

Пас, Худованди таборак ва таъоло бар шумо раҳм кард ба шумо сабуки бахшида гуфт, ки намози шабро он миқдоре бихонед, ки барои шумо осон бошад. (Ба ин оя воҷиби қиёми шаб соқит шуд ва он ба саҳобагон нафл гашт ва ба расули Худо (с) ҳамчун фарз боқӣ монд.) Зеро Худованд ҷалла ҷалолуҳу медонад, ки дар байни шумо касоне ҳастанд, ки аз беморӣ оқиз гардидаанд ва ҳастанд нафароне, ки барои тиҷорату талаби ризқ ва касби моли ҳалол дар сафаранд, ва инчунин ҳастанд онҳое, ки муҷоҳид шуда, дар роҳи Худо барои баланд бардоштани калимаи Аллоҳ ва нашри дини ӯ ҷиҳод мекунанд. Барои ин гурӯҳҳои зикршуда яъне аз се ду ё аз се як ҳисса ё нисфи шаб қиём кардан машаққат аст.

Аз ҳамин ҷиҳат Худованд "қиёми лайл"-ро аз онҳо сабукдӯш сохт. Зеро беморро аз барпо доштани таҳаҷҷуд бемориаш боз

медорад, тоҷир бошад агар шаб хоб накунад рӯз фаъолият карда наметавонад ва муҷоҳид низ ҳамчунин аст.

Хулоса, Ў таъоло воҷибияти таҳаҷҷудро аз мардум мансух гардонид, ва амр кард, ки аз намози шаб он миқдоре бихонед, ки бар шумо осон бошад ва дар намоз ҳам он миқдоре Қуръон бихонед, ки муяссари шумо аст. Баъд аз он Аллоҳтаъоло ба адои ду ибодате, ки модари ибодатхост амр карда фармуд, ки бар ваҷҳи акмал намозҳои фарзро адо кунед, зақоте, ки бар шумо воҷиб аст, онро бар мустаҳиққашон бидиҳед.

Зеро намоз байни Худову банда ва закот байни бандагон ҳамчун сутунҳои динанд. Гузашта аз ин намоз бузургтарин ибодати баданӣ ва закот бартарин ибодати молӣ мебошад. Давоми оят фармудааст, ки дар корҳои хайру эҳсон барои талаби ризои Ў таъоло хоҳ воҷиб бошад хоҳ мустаҳаб садақа диҳед. Фаромӯш набояд кард, ки ҳар сарфи моле, ки мувофиқи талаботи шаръи шариф бошад мисли ҳурмати меҳмон, силаи раҳм ва ғайра онро қарзи ҳасана гӯянд.

Ҳар кори неку хайреро, ки инсон ба ҷо орад, албатта, онро назди Парвардигор во меҳурад. Дунё фонӣ ва охират боқист. Дар ҷамиъи аҳвол бояд аз Худо талаби мағфират кард.

Чун инсон аз нуқсон ҳолӣ нест бояд пайваста астағфируллоҳ гӯяд, раҳмати Аллоҳтаъоло васеъ аст. Ў таъоло мағфираткунандаи гуноҳон ва беандоза раҳмхору ғамхори бандагони худ аст.

Поёни сураи **“Музаммил”** ва лилоҳил ҳамд.